

Stanowisko GDOŚ w sprawie żubrów

2018-03-15

Do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska wpływa szereg pytań dotyczących zasadności zezwoleń na eliminację żubrów bytujących m.in. w Puszczy Boreckiej i Knyszyńskiej, czy Białowieskiej. W związku z tym, przedstawiamy informacje dotyczące zarządzania populacją tego gatunku.

Żubry są w Polsce objęte ochroną ścisłą. Uwarunkowania realizacji tej ochrony wynikają jednak w dużej części ze specyfiki tego gatunku, który na początku XX wieku był gatunkiem praktycznie wymarłym i jest szczególnie wrażliwy na choroby ze względu na zubożenie puli genowej. Dlatego też niezwykle ważne jest szczególne dbanie o to, aby nie dopuścić do rozprzestrzenienia się chorób zakaźnych w stadzie.

Każdego roku liczba żubrów w Polsce rośnie, choć wciąż to gatunek zagrożony. Niezwykle ważna jest więc ochrona całej populacji i utrzymanie stada jako całości, czasem kosztem pojedynczych osobników.

Selektywny odstrzał wytypowanych osobników żubrów nie zagraża populacji gatunku. Pozwala za to na ograniczenie ryzyka problemów zdrowotnych, rozmiaru wyrządzanych szkód, jak i zwiększenie akceptacji obecności żubrów przez miejscową ludność. Warto podkreślić, że poziom akceptacji społecznej dla podejmowanych działań jest w ochronie przyrody czynnikiem kluczowym, często decydującym o jej skuteczności.

Kompleksowe działania ochronne dotyczące żubrów w Polsce to proces wieloaspektowy. Brane są pod uwagę różne czynniki i zależności, które mają zagwarantować tym zwierzętom najlepsze warunki do życia. Dodatkowo w wyniku udanej reintrodukcji żubra pojawiły się konkretne problemy, takie jak konflikt z lokalną społecznością, choroby, przyrost wysokości odszkodowań za szkody powodowane przez te zwierzęta. Osoby i organizacje krytykujące realizowaną politykę, nie biorą pod uwagę wskazanych problemów i licznych uwarunkowań, które organ ochrony przyrody musi uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

Eliminacja a przyrost naturalny

Zdarza się, że niektóre osobniki muszą zostać wyeliminowane ze stada lub z hodowli ze względu np. na występowanie objawów chorobowych, albo agresywność, która stwarza niebezpieczeństwo dla człowieka czy innych zwierząt lub uporczywe wyrządzanie szkód. Jednak zawsze liczba eliminowanych osobników jest niższa od przyrostu naturalnego, co pozwala na stabilny wzrost populacji.

Mimo dokonywanych odstrzałów liczebność żubrów w Polsce systematycznie wzrasta. Według danych zawartych w Księdze Rodowodowej Żubrów:

- na koniec 2016 roku żyło w Polsce 1698 osobników, w tym:
 - ok. 1455 na wolności oraz
 - 243 w hodowlach,
- na koniec 2015 r. było 1565 żubrów, w tym:
 - 1347 na wolności oraz
 - 204 w hodowlach.

Pokazuje to wzrost populacji o około 9 % w ujęciu rocznym. Z kolei w ciągu ostatnich 20 lat liczebność żubra w kraju wzrosła z 680 do prawie 1700 osobników.

Zarządzanie populacją żubra to nie tylko eliminacja pojedynczych osobników. Prowadzona jest choćby wymiana między różnymi ośrodkami w całej Europie. Od II wojny światowej wywiezionych zostało 430 żubrów. W miarę możliwości zakładane są również nowe stada. W 2018 roku tworzone będzie stado żubrów w Puszczy Augustowskiej, gdzie na mocy zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska zostanie przywiezionych do 8 żubrów ze stada bytującego dziś na terenie Nadleśnictwa Borki.

Szkody powodowane przez żubry - konieczność ich ograniczenia

Żubry powodują z roku na rok coraz większe szkody. W ciągu ostatnich trzech lat wartość odszkodowań za szkody wyrządzane przez żubra wzrosła z niecałych 365 tys. zł. w 2013 roku do 1 705 000 zł. w 2016 roku. Od lat najwięcej szkód żubry wyrządzają w województwie podlaskim, gdzie wartość odszkodowań wzrosła niemal pięciokrotnie w stosunku do roku 2013 (z 337,4 tys. zł w 2013 roku do ponad półtora miliona złotych w 2016 roku).

Nie jest to szczególnie zaskakujące, ponieważ właśnie tu bytuje niemal połowa wszystkich żyjących na wolności żubrów. Wartość szkód wyrządzanych przez nie stanowi natomiast aż 94% wszystkich szkód.

Największe stado wolnościowe żubrów bytuje na terenie Puszczy Białowieskiej. W 2013 roku do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku (jest to organ, który zgodnie z ustawą o ochronie przyrody dokonuje szacowania i wypłacania odszkodowań) z rejonu i okolic Puszczy Białowieskiej wpłynęły 44 wnioski, za które Skarb Państwa wypłacił 85,14 tys. zł. odszkodowań, w 2014 roku wpłynęło już 71 wniosków, a Skarb Państwa wypłacił 136,45 tys. zł. odszkodowań. W roku 2015 oszacowano 98 wniosków i wypłacono 227,21 tys. zł, zaś w roku kolejnym - 93 wnioski i 664 tys. zł. kosztowały odszkodowania. W roku 2017 rozpatrzono 134 wnioski, za które Skarb Państwa zapłacił 815,4 tys. zł. odszkodowań.

Żubry z populacji „białowieskiej” generują zatem coraz więcej szkód. Poziom akceptacji zwierząt wśród tamtejszych rolników zdecydowanie spada, co w przyszłości może znacząco utrudnić ochronę tego gatunku.

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska nigdy nie wydawał zezwoleń na odstrzały komercyjne osobników żubra. Ewentualne ustalenia finansowe pomiędzy wnioskodawcą a podmiotami dokonującymi odstrzału są poza wpływem organów ochrony przyrody.

Środki uzyskiwane z odstrzału żubrów nie są przekazywane organom ochrony przyrody, ale wykorzystywane przede wszystkim na ograniczanie szkód powodowanych przez te zwierzęta i polegają w głównej mierze na ich zimowym dokarmianiu. Dzięki temu zwierzęta nie opuszczają kompleksów leśnych i tym samym zmniejsza się prawdopodobieństwo występowania szkód na polach do nich przylegających.

Analizy przed wydaniem decyzji

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w trakcie podejmowania decyzji korzysta z opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody, która jest organem opiniodawczo-doradczym w zakresie ochrony przyrody, działającym przy Ministrze Środowiska. Jest to grono skupiające naukowców i specjalistów z zakresu ochrony przyrody, w tym ochrony żubra.

Przed wydaniem każdej decyzji GDOŚ analizuje całość sprawy pod kątem spełnienia przesłanek wskazanych w ustawie o ochronie przyrody, czyli:

- braku rozwiązań alternatywnych,
- nieszkodliwości dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji gatunków chronionych oraz
- wystąpienia jednej z przesłanek indywidualnych.

Za każdym razem przed wydaniem decyzji wnikliwie badana jest m.in. przesłanka do udzielenia zezwolenia na odstrzał żubrów, dotycząca braku występowania rozwiązań alternatywnych. Gdy jest to tylko możliwe osobniki transportowane są w inne miejsce w celu zasilenia innych populacji. Należy jednak podkreślić, że możliwości w tym zakresie są ograniczone, pomimo usilnych starań osób i podmiotów zaangażowanych w zarządzanie populacją.

Zgodność z prawem europejskim

Przesłanki udzielenia zezwolenia na odstrzał żubrów zapisane w ustawie o ochronie przyrody zostały przeniesione z dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. Dopuszcza ona możliwość odstępstwa m.in. od zakazu zabijania dziko występujących zwierząt gatunków objętych ochroną przy zaistnieniu konkretnych przesłanek. Dotyczy to uwzględnienia interesu ochrony dziko występujących gatunków roślin, zwierząt, grzybów lub ochrony siedlisk przyrodniczych, albo w przypadku konieczności ograniczenia poważnych szkód. Oznacza to, że wydanie zezwolenia na eliminację pewnej liczby osobników żubra jest zgodne z prawem krajowym i europejskim.